

2025. С. 100-105.

9. Мельниченко Б., Фігель Н. Основні підходи до розуміння поняття «національна безпека». *Вісник Національного університету «Львівська політехніка». Серія: «Юридичні науки». № 2 (30), 2021. С. 68-72.*

10. Мороз С. А., Мороз В. М., Помаза-Пономаренко А. Л. Протидія колабораційній діяльності як складова забезпечення національної безпеки України. *Дніпровський науковий часопис публічного управління, психології, права*. Випуск 3, 2025. С. 41-45.

11. Національна безпека: світоглядні та теоретико-методологічні засади : монографія / за заг. ред. О. П. Дзьобаня. Харків : Право, 2021. 776 с.

12. Нетеса Н.В. Інформаційний колабораціонізм: проблемні аспекти тлумачення та застосування кримінально-правових. *Інформація і право*. № 4(51)/2024. С. 220-232.

13. Павленко В. П., Засць К., Муравська Ю. Щодо визначення поняття «безпека держави»: проблеми теорії та практики у сучасних умовах України. *Нове українське право*. № 3 (2022). С. 103-110.

14. Рубашенко М. А., Мовчан Р. О. Кримінальні правопорушення проти державної безпеки в проєкті нового Кримінального кодексу України. *Аналітично-порівняльне правознавство*. 2023. № 3. С. 328-341.

15. Турченко О. Г. Груценко Ю. І. Національна безпека і державна безпека: поліваріантність визначення та співвідношення. *Правничий часопис Донецького національного університету імені Василя Стуса*. (Лют. 2024), С. 66-74.

16. Шаблистий В. В., Березняк В. С., Каторкін Р. А. Окремі напрямки протидії колабораційній діяльності // Правове забезпечення євроінтеграції: загальноправовий та галузевий аспекти : кол. монографія. Riga, Latvia : «Baltija Publishing», 2024. С. 79–102.

Максим КАЛАТУП

старший науковий співробітник
навчально-наукової лабораторії
дослідження проблем забезпечення прав
осіб, які постраждали від війни,
Дніпровського державного
університету внутрішніх справ
(м. Дніпро, Україна),
доктор юридичних наук, професор

**ДО ПИТАННЯ ПРО КРИМІНАЛЬНЕ ПРАВО УКРАЇНИ
В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ**

Війна, яка розгорнулася на території України, є новим викликом не тільки для нашої нації, яка кожен день виборює своє право на незалежність, але і правової системи, яка була зовсім не готова до такого. В цьому контексті важливе місце займає кримінально-правова політика та відповідні законодавчі ініціативи і внесені зміни, як-от своєрідна ревізія норм Кримінального кодексу країни (далі – КК України), що потребує детального вивчення.

По-перше, слід згадати проєкт Закону про внесення змін до деяких законодавчих актів (щодо встановлення кримінальної відповідальності за колабораційну діяльність) № 5144 [2], яким було передбачено доповнення Кримінального кодексу України статтею 111-1 КК України. З аналізу вищезгаданої статті випливає, що відносно ст. 111 КК України вона є привілейованою нормою. Суб'єктом цього кримінального правопорушення можуть бути лише громадяни України. При цьому, як вбачається з практики, вчинення може мати вимушений характер та не заподіювати шкоди державі. Тому переконані, що логічним буде доповнення вказівкою на умисність діяння, або ж у ч. 9 ст. 111-1 КК слід розмежувати примусовий характер таких діянь та особливий вид звільнення від відповідальності на підставі того, що воно не заподіює шкоди державі.

Не менш важливим, на наш погляд, є Закон України «Про внесення змін до Кримінального кодексу України щодо посилення відповідальності за мародерство» [4], що є очікуваним, проте такі зміни повинні бути загальнозрозумілими, оскільки, на думку деяких громадян, санкції ст. 432 КК України можуть призвести до самосуду над «мародерами». Зокрема, мародерство не є ні крадіжкою, ні грабежем, ні розбоям. Однак саме в умовах воєнного стану під «мародерством» розуміється крадіжка, вчинена не лише на полі бою, але й на інших територіях під час воєнного стану. Як наслідок, внесення таких змін призвело до складності у відмежуванні цього діяння від інших правопорушень проти власності.

Відзначимо, що законодавчі зміни внесені й у частину посилення боротьби з такими проявами, оскільки стало очевидним, до чого вони можуть привести. Задля чого Законом України «Про внесення змін до Кримінального кодексу України щодо посилення відповідальності за злочини проти основ національної безпеки України в умовах дії режиму воєнного стану» [3] закріплено положення щодо можливості довічного позбавлення волі за державну зраду та за диверсію в умовах воєнного стану. При цьому згідно зі ст. 86 КК України особи, винні в цих діяннях, не підлягають амністії. Зрозуміло, що така зміна викликана необхідністю.

Окремо варто згадати про доповнення статтями 435-1, 436-2 КК України Закону України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо посилення кримінальної відповідальності за виготовлення та поширення забороненої інформаційної продукції» [5].

Щодо статті 435-1 КК України відомо, що російська федерація використовує як мінімум територіально-технічні можливості республіки білорусь для агресії та не виключає участі російської федерації та інших держав у бойових діях, тому, якщо українські військовослужбовці вживатимуть заходів щодо забезпечення національної безпеки та захисту, відсічі і стримування збройної агресії з боку інших країн, застосування цієї статті в такому випадку буде обмежено. Аналогічні коментарі можна зробити і до статті 436-2 КК України, однак у випадку зі статтею 436-2 логіка законодавця є зрозумілою з урахуванням необхідності підкреслити початок агресії саме 2014 року, тоді як у статті 435-1 можна було б використати підхід статті 111-1 КК України, яка використовує більш узагальнене поняття держави-агресора.

Таким чином, із вищевикладеного випливає, що всі внесені законодавчі зміни до чинного кримінального законодавства потребують доповнення. Відповідно до ст. ст. 435-1, 436-2 КК України все ще застосовуються лише в обмеженому обсязі і потребують роз'яснень, але це питання, ймовірно, буде відсунуте на другий план. Ухвалені зміни забезпечують належний правовий механізм для притягнення до відповідальності осіб, які співпрацюють з окупантом або використовують воєнний стан у власних інтересах. Однак положення, які вже прийняті, але ще не підписані, а також інші положення, пов'язані з міжнародним кримінальним та гуманітарним правом, потребують включення до Кримінального кодексу України.

---

1. Кримінальний кодекс України : Закон України від 05.04.2001. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14#Text>.

2. Проект Закону про внесення змін до деяких законодавчих актів (щодо встановлення кримінальної відповідальності за колабораційну діяльність) від 24.02.2021 № 5144. URL : http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=71220.

3. Про внесення змін до Кримінального кодексу України щодо посилення відповідальності за злочини проти основ національної безпеки України в умовах дії режиму воєнного стану : Закон України від 03.03.2022. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2113-20#Text>.

4. Про внесення змін до Кримінального кодексу України щодо посилення відповідальності за мародерство : Закон України від 03.03.2022. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2117-20#Text>.

5. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо посилення кримінальної відповідальності за виготовлення та поширення забороненої інформаційної продукції : Закон України від 03.03.2022. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2110-20>.